

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ ХОРТИНГУ**

ПЕДАГОГІКА ХОРТИНГУ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
ВГО «Українська федерація хортингу»
(протокол № 19 від 26 вересня 2012 року)*

КИЇВ – 2011

УДК 37.02 : 796.85 (08)
ББК 74.202 : 75.715
П 33

*Рекомендовано до друку Науково-методичною
колегією Всеукраїнської громадської організації
«Українська Федерація Хортингу»
(протокол № 19 від 26 вересня 2012 р.)*

Збірник наукових праць «Педагогіка хортингу» Всеукраїнської громадської організації «Українська Федерація Хортингу» є науковим виданням з педагогіки, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата педагогічних наук

Редакційна колегія:

Бех І. Д.	– дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор (<i>головний редактор</i>)
Артюшенко А. О.	– доктор педагогічних наук, професор
Беленька Г. В.	– доктор педагогічних наук, професор
Болтівець С. І.	– доктор психологічних наук, професор
Зубалій М. Д.	– кандидат педагогічних наук
Коновець С. В.	– доктор педагогічних наук, професор
Круцевич Т. Ю.	– доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
Тимошенко О. В.	– доктор педагогічних наук, професор
Федорченко Т. Є.	– доктор педагогічних наук, професор
Півоварський Юліуш	– почесний професор, PhD, ректор Вищої школи публічної і індивідуальної безпеки „Апейрон“ (Польська Республіка)
Порада Віктор	– професор, доктор юридичних наук, ректор Вищої школи в Карлових Варах (Чеська Республіка)
Шортт Джеймс Джордж	– президент Всесвітньої асоціації особистих охоронців Ірландія)
Касташортський Юрчак Войтех	– професор, PhD, Академія збройних сил ген. М. Р. Штефаника в Ліптовському Мікулаші (Словацька Республіка)

Рецензенти:

Волков А. В.	– доктор педагогічних наук, професор
Оржеховська В. М.	– доктор педагогічних наук, професор
Присяжнюк С. І.	– доктор педагогічних наук, професор
Сичов С. О.	– доктор педагогічних наук, професор

П 33 Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2012. – 293 с.

ISBN 978-966-437-427-6.

До збірника увійшли наукові праці вітчизняних учених, аспірантів, тренерів з хортингу. Автори спрямували свій науковий пошук на багатоаспектне висвітлення шляхів щодо реалізації сучасних підходів у теорії і методиці хортингу. Збірник містить наукові роботи працівників закладів освіти, науково-педагогічних працівників і студентів, учасників конференцій, круглих столів, семінарів, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання фізичної культури та обраних видів спорту. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців фізичної культури і спорту. Збірник містить інноваційні науково-практичні матеріали досліджень, присвячені актуальним питанням сучасної спортивної науки. Данні матеріали підтримують принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу. До збірника включено роботи з проблем сучасної теорії і практики освіти, навчання та виховання. Авторами наукових праць розміщуються результати науково-дослідної діяльності в галузі педагогіки співробітництва, нових педагогічних технологій соціалізації та самореалізації особистості. У виданні здійснюється популяризація та висвітлення сучасних педагогічних, психологічних, філософських досліджень, можливостей і шляхів втілення їх у практику. Друкуються наукові статті, написані на базі проведених авторами емпіричних і теоретичних досліджень. Розглядаються проблеми особистості, когнітивної сфери, питання спортивної, екологічної, педагогічної, політичної, соціальної, медичної психології, особливості поведінки.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів. Друкується в авторській редакції.

Будь-яке відтворення тексту без згоди авторів та видавництва забороняється.

УДК 37.02 : 796.85 (08)
ББК 74.202 : 75.715

ISBN 978-966-437-427-6

© К. : Паливода А. В., 2012

ЗМІСТ

Єрмоєнко Е. А.	
Методика розвитку швидкості у спортсменів хортингу	4
Єрмоєнко Е. А.	
Методика розвитку витривалості у спортсменів хортингу	20
Єрмоєнко Е. А.	
Методика розвитку спритності у спортсменів хортингу	34
Єрмоєнко Е. А.	
Поняття базової техніки хортингу	47
Єрмоєнко Е. А.	
Арсенал техніки хортингу	62
Сокол Є. М., Єрмоєнко Е. А., Гречаний О. М.	
Вивчення стійок спортсменами хортингу	82
Кривенко В. П., Єрмоєнко Е. А., П'ятиков С. В.	
Методика вивчення пересувань спортсмена хортингу	94
Єрмоєнко Е. А.	
Ударна техніка руками в системі хортингу	110
Роханський В. М., Єрмоєнко Е. А., Карасевич С. А.	
Методи вдосконалення спортсменами хортингу ударної техніки руками	125
Єрмоєнко Е. А.	
Основи здорового способу життя спортсменів хортингу шкільного та студентського віку	139
Єрмоєнко Е. А.	
Застосування прямого удару рукою у двобої хортингу	155
Єрмоєнко Е. А.	
Техніка бічного удару рукою в системі хортингу	175
Єрмоєнко Е. А.	
Методичні основи викладання хортингу	188
Єрмоєнко Е. А.	
Методика національно-патріотичного виховання хортингістів	207
Полторацький С. С., Єрмоєнко Е. А., Вехтєв В. В.	
Методика військово-патріотичного виховання хортингістів	229
Єрмоєнко Е. А.	
Хортинг як засіб формування готовності до захисту України	246
Єрмоєнко Е. А.	
Хортинг – бойова культура України	264
Єрмоєнко Е. А.	
Хортинг – традиційний бойовий звичай українського народу	280

ХОРТИНГ – БОЙОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

ЄРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович

*засновник хортингу, президент Української федерації хортингу,
чемпіон світу і Європи з єдиноборств, майстер спорту України
міжнародного класу, Заслужений тренер України*

Анотація. У даній науковій статті визначено основні аспекти хортингу як бойової культури України, філософії національного виду спорту України хортингу, обґрунтовано чинники виховання особистості спортсменів хортингу різних вікових груп, соціального положення, здібностей та спортивних досягнень. На основі філософських засад надано перелік цінностей особистості, що виховуються у процесі занять. Стан духовної культури і моралі суспільства, як у світі, так і в Україні, також впливає на процес виховання спортсменів, результати їхньої фізичної і психологічної підготовки. Виховання учнів у системі хортингу здійснюється в контексті громадянської і загальнолюдської культури, охоплює весь тренувальний та навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства і держави. Філософські орієнтири передбачають залучення спортсменів хортингу до різних форм творчої та суспільно корисної діяльності, зокрема: пізнавальної, оздоровчої, трудової, художньо-естетичної, спортивної, пропагандистської, ігрової, культурної, рекреаційної, екологічної, що організовуються у години дозвілля, тобто у позакласний та позааудиторний час. Метою основних філософських орієнтирів виховання в хортингу є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей як орієнтовної для проектування моделей виховних систем у закладах освіти України. Визначено філософське підґрунтя хортингу як засобу виховання особистості у процесі системних тренувальних занять спортсменів усіх вікових груп.

Ключові слова: бойова культура України, хортинг, філософія хортингу, виховний потенціал, філософська основа, тренування.

Актуальність наукового дослідження. Філософія хортингу містить виховні орієнтири для розвитку особистості [1–12; 19–32]. Це потребує глибокого наукового аналізу з метою впровадження нових форм виховання осіб різних груп населення, людей різних вікових категорій, адже хортинг є не тільки видом спорту, але і ефективною системою формування основних фізичних якостей і морально-етичних орієнтирів особистості, заснованою на бойових і культурних традиціях українського народу.

Виклад основного матеріалу. Визначення основних філософських аспектів українського національного виду спорту хортингу як бойового мистецтва ґрунтується на усвідомленні світу та його принципів через самовдосконалення і виховання, творчий пошук і відкриття своїх особистих талантів людини, тренування свого духу і тіла не тільки для своєї користі, навіть у самому прекрасному її вираженні, а головне, щоб стати корисним українському суспільству і державі, людям, які живуть навколо, задля того, щоб робити світ біля себе гармонійним і досконалим, додавати у розвиток суспільства своїх неповторних особистих внесків, а в загальному розумінні цього питання – стати гармонійною позитивною особистістю, яка живе в гармонії з природою та своїм внутрішнім світом [13].

Базові засади філософії хортингу. У загальному розумінні хортинг розглядається як спортивний напрям змішаних єдиноборств, де дозволені всі прийоми, повноконтактна версія змішаного бойового мистецтва, набір навичок для перемоги над супротивником у змагальному двобої.

Щире ж розуміння цього бойового мистецтва значно ширше, і навички ведення двобою є лише малою прикладною частиною.

Хортинг – це спосіб життя, особливий погляд на навколишню дійсність, першочерговим завданням якого є виховання людини духовної, створення багатого внутрішнього світу. Тільки через досягнення внутрішньої гармонії людина може спрямувати свою життєву енергію на досягнення поставленої мети [14–18]. У першу чергу спортсмен хортингу вчиться керувати собою, своїми емоціями і бажаннями, намірами та вчинками. Такий спортсмен може розглядатися як воїн, він завжди несе відповідальність за свої рішення та дії. Нетерпіння, пошук легких шляхів, досягнення мети за будь-яку ціну не властиві воїнові. Перша та найважча перемога, яку повинен одержати майбутній воїн – перемога над самим собою.

Фізична сила не є основною характеристикою воїна, вік і стан здоров'я не владні над його духовним станом, йому не далеке почуття страху, однак, він усвідомлює та контролює свою здатність направляти це почуття в потрібне русло, свою здатність мобілізувати всі ресурси свого тіла для рішення поставленої задачі.

Він у першу чергу піклується про доцільність застосування фізичної сили, а потім про спосіб застосування цієї сили. Реалістична оцінка своїх здібностей, які значно вище здібностей середньої людини, дозволяють йому холонокровно оцінювати ситуацію та приймати правильні рішення в критичних ситуаціях. Уміння використовувати грубу силу сполучиться з прагненням уникати такого її застосування.

Спортсмен хортингу вміє використовувати будь-яку ситуацію у своїх цілях і виходити у сутичці переможцем навіть у програшних ситуаціях. Будь-яка поразка для нього є ще одним кроком до досягнення своєї мети – придбанню досвіду, оцінці супротивника, тимчасовому заспокоєнню ворога. Не дивлячись на необов'язкову фізичну перевагу над супротивником, для перемоги він як воїн не може бути слабким. Тільки перевершуючи супротивника в одній з декількох складових: силі, вмінні, хитрості, спритності, витривалості й, нарешті, просто бажанні перемогти, він може здобути перемогу.

Постійні тренування та сувора дисципліна під час занять у спортзалі хортингу безумовно виховує у спортсменів відчуття контролю та напруження, необхідності віддання всіх своїх внутрішніх сил для збагнення техніки прийомів і філософського змісту мистецтва хортингу. Але з накопиченням тренувального та змагального досвіду спортсменів, на тренерів лежить ще більша відповідальність за те, як буде застосовувати бойові знання і вміння кожний член клубу чи секції з хортингу. Процес передавання знань про корисність життя, загальнолюдські цінності обумовлює тісне спілкування тренера з учнями.

Для плідного виховання моральних і закріплення вольових якостей тренерів необхідно частіше проводити виховні бесіди, інструктажі, пояснення не тільки техніки прийомів, а й особливості психологічних та філософських аспектів бойового мистецтва. У цьому сенсі тренер має ставити перед учнями питання: а чи на добро це все? Направляти психологічно й орієнтувати учнів у філософському напрямі хортингу [33–48]. Отримавши початкову інформацію та напрям, кваліфікований спортсмен буде правильно орієнтуватися в питаннях самовиховання, направляти себе на добро та гідні вчинки впродовж життя поза межами спортивного залу, у спілкуванні з будь-яким оточенням.

У філософському розумінні між добром і злом реальної межі не існує, кожна людина вважає добрими чи поганими вчинками дію людини, відповідно до своїх особистих уявлень і понять. Хортинг може стати провідником правильного розуміння людини про добрі та погані вчинки.

Саме на вміння захистити себе, своїх близьких і родину, направлене бойове виховання. Неможливо застосовувати силу заради скоєння зла іншим людям. Ці головні аспекти моралі закладені в основу «Етичного кодексу хортингу».

Людина, відповідно до своїх розумінь, впродовж усього життя знаходиться на межі вибору між добром і злом. Вона сама особисто вирішує як їй поводити себе, для чого їй відкрити душу: для гарного чи поганого. Розуміння гарного в усьому приходить разом із розумінням поганого, але погано вихована людина, яка зорієнтувала свою душу на погане, не відразу може отямитися та збагнути гарне. Вона буде проходити проблеми і випробування, страждання і втрати, доки життя само не зупинить погану людину в її вчинках.

Погано налаштована людина характеризується безвідповідальністю за свої вчинки, а це означає, що від неї можна очікувати будь-яких проблем. Від погано налаштованої людини відвертаються люди, навіть її сім'я сторониться її, а це може привести до кінцевої деградації такої людини як особистості. Тобто, погане дуже швидко захоплює негативно налаштовану душу.

І навпаки, коли людина прийняла рішення чинити добро, відкрити свою душу для гарного, бути корисною для оточуючих людей і своєї родини, такій людині легше переносити і труднощі, бо вона завжди може спиратися на таких як і вона гарних людей. *"Гарній людині і земля допомагає"* – каже українське народне прислів'я. Ця проста народна мудрість, як ніяка, передає погляд людей на добру та позитивну людину [49–58]. Навіть не дуже талановита й обдарована людина у хортингу може прекрасно поставити себе у колективі й, нарешті, завдяки своїй порядності, налаштованості на результат і наполегливості отримати набагато більші спортивні результати, ніж той спортсмен, який має обдарування, але вибрав негативний шлях і накопичує у собі негативні якості, такі як неповага, неввічливість і гордовите ставлення до молодших спортсменів або людей похилого віку.

В негативної людини у хортингу є два шляхи вибору: або виправитися, прикладаючи особисті зусилля, або піти. Відчуття добропорядного оточення однодумців у колективі хортингу може позитивно вплинути на будь-яку людину, навіть саму негативну, тільки б вона сама захотіла відкрити душу для добра. Колектив і складні тренування, самовіддання на заняттях у буквальному розумінні вихолощують із брудного серця погані якості, та на звільнене місце накопичають усе гарне і корисне для самої людини.

Шлях добра і справедливості отримує в кінці кожний, хто має до нього прагнення. Якщо людина відчула цей шлях, вона неодмінно слідує йому, вона йде тільки ним, не чекаючи відповідної реакції від оточуючих, вона може дарувати подарунки, допомагати не чекаючи розрахунків, посміхатись, навіть у відповідь на бруд, і відчувати себе в гармонії з природою, яка єднає всіх, і поганих, і гарних.

Радіти за інших, за їхні успіхи, допомагати іншим – це добрий шлях. Захищати слабких, малих дітей, людей похилого віку, не дозволяти ображати своїх друзів і сім'ю – це шлях сильної людини, правильно вихованої у колективі хортингу. Всі свої зусилля, і все що може зробити людина, вона повинна робити на добро, в цьому й є виховний зміст бойового мистецтва. Сила добра безмежна, а якщо це добро знаходиться в сильних руках людини, вихованої за філософією хортингу – воно має потрібну силу.

Саме таке добро має бути в серці кожного, хто займається хортингом і збагнув цей добродійний шлях самовдосконалення, піднявся до відчуття природного стану гармонії чистої душі.

Цей шлях філософія хортингу направляє на те, щоб людина не отримувала тільки теоретичні знання і гарно балакала про філософію, а творила добро вже сьогодні, а не завтра, робила гідні вчинки, якими буде пишатися і колектив хортингу, і його родина.

Справжнє диво живе тільки в нас самих, і кожний зможе досягнути будь-яких вершин у спорті та житті, якщо буде слідувати шляху добра і справедливості, який має для людини реальний сенс і безмежно збагачує її життя душевним спокоєм, світом благодості, відданістю до свого обраного шляху.

Усе життя спортсмена хортингу складається з боротьби та самовдосконалення. Рід занять не є його основною ознакою. **Спортсмен, як воїн** – це тип особистості, спосіб життя, спосіб взаємодії з навколишньою реальністю. Він не обов'язково повинний займатися хортингом, але саме серед людей, які займаються цим бойовим мистецтвом, частіше всього можна зустріти такий тип особистості, тому що хортинг сприяє розвитку якостей, властивих воїну. Навчити людину виконувати технічні елементи значно легше, ніж прищепити йому нові особистісні вольові якості.

Тому завжди шлях навчання хортингу як бойового мистецтва, мистецтва воїнського духу, лежить через довгий процес, що передує навчання. За цей період учитель повинний визначити здатності та схильності учня. Звичайно, перші заняття, як може здаватися для новачків, проводяться в умовах важких навантажень [59–73]. Після таких занять дехто з них може не витримати і піти, але після такого добору залишаться такі, що дійсно готові займатися хортингом. Однак, це не означає, що групу, яка залишилася, відразу варто навчати техніці й бойовим навичкам.

Подальше виховання йде шляхом прищеплювання навичок етикету, духовного розвитку, вивчення моралі воїна – правил спортивного етикету хортингу. Тільки, коли вчитель вважає духовний розвиток учня достатнім для того, щоб він не був небезпечний для суспільства, починається навчання прийомам, застосування яких, може стати небезпечним. Сама по собі техніка хортингу не може бути поганою чи гарною, вона є тільки засобом досягнення мети, а ймовірність досягнення мети прямо залежить від майстерності володіння цією технікою.

Майстерності володіння технікою недостатньо для перемоги, це тільки одна сторона навичок спортсмена. Для ефективного застосування техніки хортингу необхідний бойовий дух – **Дух хортингу**, що закладений у цьому бойовому мистецтві, прагнення перемогти – незламна воля до перемоги, вміння приймати рішення у нестандартних умовах. Такі навички приходять тільки з досвідом. Задача вчителя відчувати психологічний стан учня та непомітно для нього ставити завдання на межі або навіть за межами його можливостей, уміючи допомогти в подоланні труднощів на шляху досягнення таких цілей.

Головне, чому вчитель повинний навчити учня – вмінню ставити цілі та досягати їх. Це вміння приходить разом із формуванням світогляду та вихованням в учні духу воїна – Духу хортингу. Не кожен учень може стати воїном, багато в чому це залежить від психологічного складу та цілеспрямованості.

Спортсмен хортингу, як воїн ніколи не вдоволений собою та своїми досягненнями, він ніколи не скаже про себе що він "справжній воїн". Він надзвичайно чуткий до стороннього болю, бо знає на собі, що таке біль, з глибокою повагою ставиться до своєї матері та батька, поважає людей літнього віку і щиро любить дітей.

Він, як то кажуть, справжній джентльмен у стосунках з жінкою, ніколи не образить і не принизить її. Характер спортсмена-воїна не дозволяє йому скаржитись і з неповагою висловлюватися про свій клуб хортингу – своє рідне місце тренувань. І головне, що характеризує – він не зраджує, бо вихований за традиціями хортингу, де б він не був, залишається вірним своєму **Вчителю!**

Людина, яка займається хортингом, має у побуті ті ж проблеми, що й усі – пристосовується до суспільного життя та правил поведінки як усі інші, навіть, у якісь моменти, перестає бути самим собою, але приходячи у спортивний зал хортингу, вдягає спортивну форму і забуває за проблеми, на певний час отримує таке середовище, в якому приходить істина буття, істина пройденого життя та **гармонія тіла і духу**, від якої віє спокоєм і в якій хочеться бути [74–87]. Після тренування та спілкування в дружньому оточенні однодумців людина відчуває себе потрібною суспільству та впевненою у тому, що вона йде правильним і справжнім шляхом, розуміє своє значення для оточуючих, своїх батьків, своєї сім'ї, вона отримує віру у шлях самовдосконалення, яке здатне наповнити гідним змістом життя, й особистий шлях, по якому йдеш, відчуваючи себе щасливою людиною.

В усіх інших випадках людина стає на шлях самообману і самозаспокоєння, вона перестає працювати над собою, і це її приводить до пустого вбивання часу, прохолодного та байдужого ставлення до оточуючих людей, своєї сім'ї, своєї професійної кар'єри, і навіть до смислу свого життя та сприйняття серцем радості, щастя й інших позитивних людських сприймань. Таким чином, одне з головних завдань тренування у хортингу – виховання моральних і вольових якостей особистості, які сприятимуть вибору вірного життєвого шляху. **«Сила і Честь!»** – у двох коротких словах прийнятого девізу хортингу закладена велика і непереможна формула сучасного самовиховання і загартування характеру та філософія стародавнього вчення, перевіреного часом, яке повинно служити на користь людям.

Результати виховання притаманних хортингу вольових якостей характеру та користь від їх набуття відображені практично в усіх сферах життя людини, що допомагає у здоланні життєвих перешкод, прийнятті вірних рішень, досягненні мети, підтриманні здоров'я та навіть у боротьбі з тяжкими хворобами. Існує багато прикладів, коли безнадійно хвора людина, методами волі, надії й оздоровлення, абсолютно психологічними і вольовими методами починає боротьбу за своє життя, напружує всі свої духовні сили, збирає у кулак свої вольові якості – і перемагає найтяжчі захворювання, продовжує жити, коли всі медичні методи були вичерпані, у що навіть неможливо повірити. В багато чого неможливо повірити, але у такому випадку у найскрутнішу годину можна повірити у справжнє велике диво, ім'я якого – сила волі людини.

Виникнення філософії хортингу. Питання виникнення філософії хортингу як бойового мистецтва пов'язане з розвитком бойової та спортивної виховної практики, направленої на становлення світогляду спортсменів, які займаються і тренуються, вихованням у них засобами та методами хортингу загальнолюдських якостей, що допоможуть їм упродовж всього життя бути гідними членами суспільства та використовувати надбані навички на користь собі й оточуючим людям.

Також питання виникнення та розвитку філософії хортингу на пряму пов'язане з розвитком виховної системи і вдосконаленням програми підготовки даного виду спорту, розвитком і ускладненням суспільних відносин завдяки індустрії та прогресу.

Принципи хортингу співпадають з принципами моралі і нормами поведінки взагалі, та у спортивному житті, зокрема. Питання виховання вольових якостей засобами хортингу вирішується згідно програми підготовки та на філософських засадах хортингу як бойового мистецтва. У даній сфері мистецтво хортингу може допомагати навчальним закладам, залучаючи дітей і молодь до себе у спортивні зали та привчаючи їх до занять фізичною культурою і спортом.

Вивчення стану проблеми в освітній практиці, наприклад, у загальноосвітній школі показало, що процес формування етичних і вольових якостей в учнів старших класів можна характеризувати як безсистемний, стихійний і некерований з боку педагогів. У процесі фізичного виховання функціональне навантаження, засвоєння нових рухових навичок недостатньо узгоджуються з вирішенням виховних завдань з формування загальнолюдських якостей характеру, а особливо вольових якостей.

За останнє десятиріччя в Україні активним суб'єктом соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю стали подібні федерації хортингу різноманітні неурядові організації.

За активної участі цих неурядових організацій фізкультурно-спортивного спрямування вирішуються такі важливі для суспільства питання як виховання й оздоровлення дітей, підтримка дітей групи ризику, відстоювання їхніх прав на сприятливе оточуюче середовище, профілактика негативних явищ серед неповнолітніх, організація дозвілля, розробка та впровадження нових освітніх технологій тощо.

Перехід нашої держави на нові міжнародні стандарти освіти потребує зміни системи виховання і впровадження нових винаходів і шляхів реалізації цільової державної програми виховання. Зараз в Україні працює низка організацій, які реалізують різні виховні проекти в інтересах дітей і сприяють вихованню моральних і вольових якостей особистості [88–94]. На даному етапі серед таких організацій Українська федерація хортингу займає одне з провідних місць, тому що у виховній роботі керується не тільки принципами педагогіки та спортивної етики, а й глибокими філософськими аспектами, які історично закладені у бойових і культурних традиціях нашого народу. В чому саме це виражене і як виникла необхідна потужна сприятлива філософія?

Хортинг народився в Україні. Як будь-яке культурне явище він несе на собі відбиток менталітету людей, які його створили. Основа українського світогляду – гранична індивідуалізація психіки, прагматизм і звичайна зацікавленість. Прагматизм породив прикладну спрямованість та ефективність техніки хортингу, зацікавленість – спорт і змагання як засіб задоволення особистих амбіцій тренерів і спортсменів. За цим же принципом виникла й остаточно сформувалася і філософія хортингу.

Метою бойового мистецтва хортинг є засіб позитивного перетворення людини, його повної фізичної та психічної перебудови. Питання застосування бойового мистецтва у вуличних бійках турбувало українських майстрів хортингу набагато менше, ніж старовинні народні ритуали, культурні, бойові й оздоровчі народні традиції, які раніше виступали засобом соціалізації людини в минулі роки та плідно виступають таким засобом і в сучасному суспільстві, або медитація, що розбудовує майстра хортингу зсередини.

На це питання дало відповідь докладне вивчення козацьких традицій та бойового укладу, куди веде коріння філософії хортингу. Таким чином, хортинг як бойова традиція – прикладний його розділ, відрізняється від інших шляхів до вершини самопізнання тим, що шлях полягає у вивченні та вдосконаленні

бойових технік, які спочатку призначалися для вбивства ворога в бою [95–99]. Техніки ж спортивного напряму хортингу перетворюються таким чином, щоб забезпечити потужний фізичний вплив без фактичного травмування партнера. Це досконало продумано та зроблено без втрати ефективності техніки прийомів.

Для початку розкриття теми виникнення філософії хортингу як виховної системи, розглянемо загальні аспекти філософії, як науки. Відомо, що ще в сиву давнину людина почала осмислювати свої дії щодо природи й інших людей, бачила різницю між світом існуючим і бажаним. Люди не хотіли голодувати, помирати, тому й діяли так, щоб вижити. Виробляли програми таких дій, що б сприяли їх виживанню, наближенню існуючого світу до бажаного. Та не всі з цих дій були ефективними, не всі вели до успіху. Тому людина почала приписувати природі певні риси, створювати програми, які б запобігли гніву природи, викликали її доброзичливе ставлення до себе. В результаті цього виникла міфологія. Міфічний тип світогляду того часу ґрунтувався на уособленні сил природи, приписуванні їм людських рис. Він відображав і закріплював досвід людей первісного суспільства. В міфології не було чіткого розмежування людини й середовища, природного й надприродного, думок та емоцій.

Це було недиференційоване, цілісне світорозуміння. Будучи орієнтованою на подолання фундаментальних суперечностей людського існування, міфологія сприяла гармонізації людини, суспільства й природи, пояснювала зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім. Вона також формувала колективні уявлення соціальних спільнот про певну систему цінностей, норм поведінки та забезпечувала духовну єдність поколінь, емоційно-вольову життєздатність людей. В її надрах зародились елементи моралі, релігії, філософії, мистецтва та науки. Релігія як тип світогляду виростає з міфології і зберігає її в собі, як свій власний елемент.

Основою міфології та релігії є уподібнення зовнішнього світу людині, перенесення в нього людських властивостей. Відмінність релігії від міфології полягала не в тому, що міф визнає панування природи над людиною, у міфологічній свідомості природа ще не відокремлена від людини, а різні релігії визнають панування різних богів. Природа – це реальність, а боги – продукт людської уяви.

Реальне панування природи та соціальних процесів над людьми, відбиваючись у їхній колективній свідомості, породжує уявлення про панування богів і над природою, і над людиною. На місці первісних магічних культів, певною мірою переосмислюючи їх, виникають характерні для релігії хвалебні й умилюючі культи. Та на зміну міфічним, релігійним, розпливчастим уявленням мали прийти сухі й точні поняття, які могли б показати, як одне явище виникає з іншого, породжує його.

З їх появою у формі натурфілософії з'явився матеріалізм. Причиною виникнення натурфілософії було те, що природознавство тоді ще не було виділене в окрему галузь, природа мислено не була розчленована. Проте зароджувався новий спосіб мислення, згідно з яким філософія пояснювала те, як одне явище випливає з іншого, одне знання походило з іншого. Думка заглиблювалась у сутність і з'явилося теоретичне мислення.

Результатом такого мислення на даному етапі розвитку українських бойових традицій виникла філософія, яка прийнятна для процесу виховання особистості за методиками бойового мистецтва, яке бере своє історичне коріння від часів козацтва війська запорозького. Козацькі войовничі традиції наклали вагомий відбиток на розвиток, характер і спрямування відродженого бойового

мистецтва Запорозької Січі, саме тому, що бойове мистецтво хортинг позиціонує себе не тільки як спорт, а й як шлях духу, шлях перетворення людини.

Сучасній людині також став потрібен шлях перетворення себе, і через себе – навколишнього світу. Саме за зміною себе, свого тіла і своєї психіки і йдуть люди в зали за знаннями хортингу. Учні гуртка хортингу, особливо старшого віку, сподіваються знайти в залі те, що не можна зрозуміти й досягнути у звичайному житті. Це той шлях, на який стають спортсмени, які потребують глибокого розуміння процесу самопізнання, а не зовнішньої оболонки без змісту.

Адже ті методики, які потрапили до нас через сито східного чи західного націоналістичного раціоналізму, які привезли наші ентузіасти безпосередньо з інших країн, не так плідно і заглиблено працюють в умовах наших слов'янських традицій та укладів життя. Спроби зрозуміти й досягнути сутність інших за традицією вчень схожа на спробу порозумітися з іноземцем без знання його мови. Чужі нам ритуали та навіть прикладна неспроможність так і не перебудовують нашу людину, так і не дають їй хоча б натяк на наближення до істини.

Улюблені картини й ієрогліфи, отримані звання та пояси так і не стають Шляхом життя для більшості українських дітей і молоді. Що залишається робити людям слов'янських коренів у даній ситуації? Проповідувати традиційні спортивні стилі одноборств, принаймні, там люди знайшли той прикладний аспект, якого не вистачало в залах із викладанням методик, що ґрунтуються на традиціях інших народів.

Ніхто не ставить під сумнів корисність будь-якого спорту для здоров'я та характеру, його видовищну і виховну функції. Але з розвитком суспільства, культури, підвищенням ролі виховання та освіти в нашій країні, провідні спеціалісти бойових мистецтв усе більше вдумуються, чи дійсно підходить певна виховна методика українському менталітету?

Адже як не крути, здоров'я та розвиток людини це головні результати прагнення до основної мети – реалізації особистих зусиль у житті, а вже потім перемог на змаганнях. Нам просто не властивий той культ індивідуального початку, який необхідний іноземним виховним системам для впливу на учнів. На відміну від активного розвитку хортингу, ті бойові мистецтва, які не стають на ґрунтовну філософську основу, мирно і тихо деградують до рівня простого зміцнювального фітнесу, як засобу підтримки гарної фізичної форми.

Розуміючи це, з розвитком спортивного напряму хортингу перед майстрами бойового мистецтва постало завдання подання глибинних методик учням, як досягнути й сприйняти світ таким, яким він є, пізнати людину та її внутрішній світ такою, якою вона є, та визначити місце людини у світі й на цій основі сформулювати її цілі та завдання. Вирішення першого завдання спричинилося до прояву природничих навичок. Вирішення другого – до появи суспільних навичок. Вирішення третього – до визначення основної мети людини, обґрунтування її ідеалів, оцінок, практичної і теоретичної діяльності.

Останній блок питань належав і належить виключно філософії хортингу, яка виникла в результаті цього. Сюди ж зараховують ще й проблеми методології. Кожна річ розглядається в її відношеннях і розвитку з різних позицій, формуються наукові та філософські категорії хортингу. Цим питанням зацікавилися та почали над ним працювати провідні українські науковці. У межах філософії як "науки наук" паралельно з філософськими виникають і розвиваються наукові знання. Вони стали єдиною формою теоретичного досягнення дійсності, рухаються від емпіричного до теоретичного рівня.

У сучасному житті почався активний процес відокремлення з філософії наукових знань. Її предмет змінився, хоч у своєму розвитку вона продовжувала перебувати в постійному зв'язку з науковими знаннями. Процес впливу на науку з боку філософії та навпаки завжди був плідним.

У процесі виникнення й розвитку філософія хортингу тлумачиться як знання, яке має чуттєву конкретність, знання про сутність, про загальне. Як і наука, вона виражає свої знання в теоретичній формі, хоч і відрізняється від неї. Відрізняється й від релігії, яка орієнтується на непізнавальне осягнення сфери надприродного буття, фіксує його лише в актах віри.

З появою філософії хортингу виникли "зацікавлені", "небайдужі" знання, які переплітаються зі знаннями анатомії, фізіології, спортивної медицини, педагогіки, психології, природознавства та багатьма іншими науковими знаннями. Тому філософія хортингу, як світогляд, відрізняється від інших типів світогляду. Вона реалізує світоглядну функцію на основі теоретичного ставлення до дійсності, протиставляючи антропоморфізму міфології реальне уявлення про світ як про сферу дії об'єктивних зрозумілих сил, розвиваючи та виховуючи кожну людину, а традиційності й безпосередності міфу – свідомий пошук і вибір своїх відносин і тверджень на основі особливих логічних критеріїв, фізичних і моральних якостей людини. Теоретичне ставлення до дійсності у філософії хортингу передбачає зіставлення суб'єкта й об'єкта та з'ясування взаємовідношень між ними.

Справа в тому, що люди, які обрали для себе такий вид спорту як хортинг, повинні з самого початку зорієнтуватися і зрозуміти, що хортинг вимагає повної самовіддачі фізичних і психічних сил. Вони повинні володіти всіма необхідними якостями бійця, такими як воля до перемоги, холонокровність, психічна врівноваженість, сміливість, рішучість і, головне, стійкий характер бійця. Є бійці від природи, яким заняття хортингом даються порівняно легко, і також легко даються їхні перші перемоги, але не всі вони стають чемпіонами й досягають найвищих п'єдесталів пошани. Деякі з них можуть залишити тренування.

Незважаючи на їх природну обдарованість, вони або не повністю зрозуміли принципи хортингу, або в них не вистачає витримки і терпіння, тому що заняття хортингом ще й вимагають величезної самодисципліни. Врози́з їм є інша категорія вихованих за традиціями хортингу майстрів, які на відміну від перших досягли найвищих результатів завдяки праці, наполегливості, терпінню, величезній самовіддачі та фанатичній любові й відданості до цього складного, але цікавого комплексного виду спорту. Для виховання таких майстрів хортингу існують певні методики підготовки.

Методи є різними, але вони витікають один з одного. Слово «метод» походить від грецького *«metodos»* й у широкому значенні означає – *«шлях до чого-небудь»*, спосіб соціальної діяльності в будь-якій її формі, а не лише у пізнавальній, а тим більше спортивній. Проте не варто зводити весь арсенал методів до раціонального, оскільки існують й інші засоби та прийоми пізнання. Проблема методів підготовки спортсменів завжди була й залишається в центрі уваги філософської та наукової думки, і обговорюється в рамках різних учень. Нині питання методу й методології хортингу широко ставляться та вирішуються в таких філософських напрямках, як філософія науки, діалектичний матеріалізм, феноменологія, структуралізм.

Таким чином, навчально-тренувальні методи у тій чи іншій формі зводиться до сукупності певних правил, прийомів, засобів, норм пізнання та діяльності.

Вони є системою принципів бойового мистецтва, вимогами правил змагань, що орієнтують учня на вирішення конкретного завдання, досягнення результатів у тренувальній і змагальній діяльності.

З позиції філософського погляду, метод дисциплінує пошук істини, дає змогу зекономити сили і час, рухатися до мети найкоротшим шляхом, регулюючи пізнавальну та інші форми діяльності людини. Проте не варто відкидати роль методологічних проблем і перебільшувати й абсолютизувати значення методу, перетворивши його на універсальне рішення всього.

У сучасних методологічних концепціях намагаються, як правило, не допускати цих крайнощів, хоча вони й зустрічаються. Цікавою і досить популярною серед науковців є концепція методологічного анархізму. Існує думка, що метод живого дослідження такий же індивідуальний, особливий і неповторний, як і його предмет. Методи та прийоми, що застосовуються в одному випадку при вирішенні певної проблеми, зовсім не придатні при вирішенні іншої. Це означає, що неможливо створити загального методу пізнання.

Необхідно щоразу шукати новий шлях дослідження, оскільки методи, якими ми користувалися раніше, не дають позитивних результатів і не рухають пізнавальний процес. Кожне нове відкриття потребує застосування нових методів. Ці принципи загальної філософії наклали відбиток на формування практичних методів підготовки спортсменів хортингу, використовуючи для виховання свою, придатну до реалізації завдань хортингу, структуровану філософію буття.

Висновок. Таким чином, шлях бойового мистецтва має дві сторони: зовнішню та внутрішню. Зовнішній шлях укладається в розвиток фізичної структури людини, вдосконалення характеру та придбання прикладних навичок самооборони. В тому чи іншому варіанті це із залишком надає хортинг як стиль бойового мистецтва своїм adeptам. Внутрішній шлях також має етапи, але вони зустрічаються набагато рідше.

Перший етап внутрішнього стилю – це контроль фізичної підготовленості, стану здоров'я та психіки людини. За філософією хортингу людина – це цілісність, тіло – нижчий рівень розуму. За аналогією розум – вищий рівень тіла. Будь-які стійкі зміни повинні стосуватися як тіла, так і психіки людини. На другому етапі зміни внутрішнього світу повинні приводити до зміни зовнішнього, навколишнього світу людини. Боєць хортингу і світ – єдине ціле, тому, змінюючи свідомість, він змінює світ навколо себе.

Кожен учень хортингу має додержуватися зв'язку між бойовим мистецтвом і повсякденним життям. Те, що отримує людина на тренуванні повинно допомагати йому у вирішенні проблем і особистому контролі зовнішнього світу. Зміни у психіці та сприйнятті не повинні відводити людину від життя, а робити його більш ефективним у зовнішньому світі. На третьому етапі, після гармонізації внутрішнього та зовнішнього світу людини, бойове мистецтво хортинг розширює рамки звичного нам світу, виводить людину за межі обмеженості звичайного сприйняття.

В цьому варіанті бойове мистецтво хортинг стало шляхом для українських людей, оскільки так сталося, що ми українці – нація слов'янської крові, і це є нашим історичним корінням, наш шлях – шлях духу пращурів-слов'ян, і вже нічого іншого з історії сказати не можливо. Україна – батьківщина хортингу, красивого та практичного бойового мистецтва, яке спрямоване в першу чергу

на пізнання своєї сутності, і лише потім – на фізичну досконалість і вміння захищатися.

Кожна людина нашої планети може відкрити свою душу, відчувати спокій та єднання з природою, дізнатися про секрети медитації та бойових умінь хортингу в самій великій країні Європи. Цей світогляд працює на подальший розвиток хортингу як виховної системи. Це природньо, тому що в духовному та ментальному плані кожній людині, спортсмену, тренеру, державному службовцю тощо, потрібно відчувати себе частиною якогось глобального об'єднання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абраменко М. В. Формування морально-етичних цінностей у процесі занять єдиноборствами / М. В. Абраменко, Е. А. Єрьоменко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – С. 18–21.

2. Астахов С. П. Морально-етичне виховання спортсмена-єдиноборця / С. П. Астахов, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 60–71.

3. Бабурнич С. А. Рекомендації для батьків щодо виховання юного спортсмена хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 120–138.

4. Бражник П. О. Основні завдання психолого-педагогічного супроводу спортсмена-єдиноборця / П. О. Бражник, Е. А. Єрьоменко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 41–44.

5. Бутенко М. О. Спеціальна акробатика і самостраховки у бойових мистецтвах / М. О. Бутенко, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 165–177.

6. Вакулич І. Д. Виховання учнів у бойових мистецтвах / І. Д. Вакулич, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 133–152.

7. Вехтев В. В. Сімейне середовище у вихованні юного спортсмена хортингу / В. В. Вехтев, Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 102–119.

8. Вишницький І. О. Застосування прийомів боротьби у різних видах єдиноборств / І. О. Вишницький, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 57–72.

9. Голубов С. М. Оптимізація фізичного стану і розвитку людини засобами бойового мистецтва / С. М. Голубов, Е. А. Єрьоменко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – С. 46–49.

10. Гречаний О. М. Хортинг та його оздоровча програма / О. М. Гречаний, Е. А. Єрьоменко, С. А. Карасевич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 171–183.

11. Гречаний О. М. Хортинг у забезпеченні соціокультурних можливостей людини / О. М. Гречаний, Е. А. Єрьоменко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 38–58.

12. Грищенко А. А. Етапи багаторічної підготовки спортсменів у бойовому мистецтві / А. А. Грищенко, Е. А. Єрьоменко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 33–36.

13. Демчук С. Р. Хортинг як рекреаційний засіб оздоровлення людини / С. Р. Демчук, Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 89–107.

14. Дородний А. М. Оволодіння технікою боксу для успішної тренувальної діяльності у спортивних єдиноборствах / А. М. Дородний, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 178–185.
15. Дубінський В. М. Система цінностей спортсменів бойових мистецтв / В. М. Дубінський, Е. А. Єрмоєнко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 151–162.
16. Едгар В. А. Вимоги до психомоторики і психічних процесів спортсмена-єдиноборця / В. А. Едгар, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 33–43.
17. Ерєменко Э. А. Хортинг – філософія українського єдиноборця / Э. А. Ерєменко // Боевые искусства – ключи к совершенству. – 2012. – № 6. – С. 4–5.
18. Євтух Г. М. Патріотична складова занять бойовими мистецтвами / Г. М. Євтух, Е. А. Єрмоєнко, В. Д. Каленок // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 77–87.
19. Єрмоєнко Е. А. Вивчення школярами способів безпечного падіння і самостраховок хортингу на уроці фізичної культури / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 267–283.
20. Єрмоєнко Е. А. Визначальна функція українського хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 159–170.
21. Єрмоєнко Е. А. Відкрита заява Едуарда Єрмоєнка про заснування хортингу – національного виду спорту України 17 липня 2008 року / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту. Київ : Тренерська рада, 2008. – 7 с.
22. Єрмоєнко Е. А. Військово-прикладний хортинг / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 206–220.
23. Єрмоєнко Е. А. Всеукраїнські правила змагань з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // затвер. Мін-вом України у справах сім'ї, молоді та спорту 19 серпня 2010 р., Київ, 2010. – 88 с.
24. Єрмоєнко Е. А. Декларація хортингу у світі / Е. А. Єрмоєнко // Колегія Мін-ва України у спр. сім, мол. та сп. : Київ, 2008. – 12 с.
25. Єрмоєнко Е. А. Дихальні вправи у системі хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 170–185.
26. Єрмоєнко Е. А. Етикет хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 221–236.
27. Єрмоєнко Е. А. Кваліфікація спортсменів хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 194–205.
28. Єрмоєнко Е. А. Медитація в хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 89–107.
29. Єрмоєнко Е. А. Методика проведення занять з хортингу для дітей / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 302–324.
30. Єрмоєнко Е. А. Міжнародна спортивна програма хортингу / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 24 с.
31. Єрмоєнко Е. А. Міжнародні правила змагань з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Київ : МГО «Міжнародна Федерація Хортингу», 2009. – 85 с.
32. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
33. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9, 10–11 класи. Варіативний модуль «Хортинг» : навчальне видання / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти, Українська федерація хортингу. – К., 2011. – 31 с.
34. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма з хортингу для позашкільних навчальних закладів. 8 років навчання / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти, Українська федерація хортингу. – К., 2012. – 78 с.

35. Єрмоєнко Е. А. Основи викладання елементів хортингу для школярів на уроці фізичної культури / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 236–250.
36. Єрмоєнко Е. А. Особливості викладання хортингу для дітей 5 років / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 259–273.
37. Єрмоєнко Е. А. Принципи виконання й методика вивчення базових технічних елементів хортингу: методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 87 с.
38. Єрмоєнко Е. А. Робоча програма навчально-тренувальних занять з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // К. : Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України, 2009. – 49 с.
39. Єрмоєнко Е. А. Робоча програма фізкультурно-оздоровчих занять з хортингу для дітей / Е. А. Єрмоєнко // К. : Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України, 2009. – 32 с.
40. Єрмоєнко Е. А. Руховий режим спортсмена хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 26–46.
41. Єрмоєнко Е. А. Символіка хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 237–246.
42. Єрмоєнко Е. А. Спортивний напрям українського хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 184–193.
43. Єрмоєнко Е. А. Статут Всеукраїнської громадської організації «Українська Федерація хортингу» / Е. А. Єрмоєнко // зареєстр. Мін-вом юстиції України 25 березня 2009 р., Київ. 2009. – 25 с.
44. Єрмоєнко Е. А. Статут Міжнародної громадської організації «Міжнародна Федерація Хортингу» / Е. А. Єрмоєнко // зареєстр. Мін-вом юстиції України 06 липня 2009 р., Київ. 2009. – 25 с.
45. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 227 с.
46. Єрмоєнко Е. А. Умови підвищення рівня фізичної підготовленості спортсменів хортингу різних вікових груп / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 218–235.
47. Єрмоєнко Е. А. Фізичне навантаження юних спортсменів хортингу старшого дошкільного та молодшого шкільного віку / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 203–217.
48. Єрмоєнко Е. А. Характеристика програми навчання з хортингу для дітей та молоді / Е. А. Єрмоєнко // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2012 рік / [За ред. О. В. Сухомлинської, І. Д. Беха, Г. П. Пустовіта, О. В. Мельника ; літ. ред. І. П. Білоцерківець]. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – Вип. 3. – С. 391–394.
49. Єрмоєнко Е. А. Хортинг. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл : навчальне видання / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Українська федерація хортингу. – К. : Паливода А. В., 2010. – 108 с.
50. Єрмоєнко Е. А. Хортинг. Робоча програма та методичні плани навчально-тренувальної роботи для громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування та спортивних клубів, груп різних форм власності / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во України у справах сім'ї молоді та спорту, Українська федерація хортингу. – К. : ВГО «Українська Федерація Хортингу», 2011. – 40 с.
51. Єрмоєнко Е. А. Хортинг : навчальна програма гурткової (секційної) роботи для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Єрмоєнко Едуард Анатолійович. – Київ : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
52. Єрмоєнко Е. А. Хортинг для оздоровлення людей / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 5–18.
53. Єрмоєнко Е. А. Хортинг і біологічний потенціал спортсменів / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 68–88.
54. Єрмоєнко Е. А. Хортинг і здоровий спосіб життя / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 5–25.

55. Єрмоєнко Е. А. Хортинг і мотивація учнів до спортивних занять / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 59–74.
56. Єрмоєнко Е. А. Хортинг на уроці фізичної культури в школі / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 251–266.
57. Єрмоєнко Е. А. Хортинг та оцінка перспективності спортсменів / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 75–101.
58. Єрмоєнко Е. А. Цінності спортсмена хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 19–37.
59. Жданов В. А. Мотивація учнівської молоді для занять бойовими мистецтвами / В. А. Жданов, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 30–33.
60. Здібний В. М. Освоєння прийомів самозахисту у процесі занять бойовими мистецтвами / В. М. Здібний, Е. А. Єрмоєнко, Д. С. Коротчук // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 26–38.
61. Зурабов І. Ш. Спрямованість рухових завдань спортсмена-єдиноборця / І. Ш. Зурабов, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 165–181.
62. Івашковський В. В. Хортинг як навчально-наукова дисципліна / В. В. Івашковський, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 154–169.
63. Ільницький І. Р. Хортинг та організація навчання / І. Р. Ільницький, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 247–258.
64. Карасевич С. А. Педагогічне покликання тренера з хортингу / С. А. Карасевич, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 139–158.
65. Кацнельсон І. Є. Проведення туристичного походу як засобу військово-спортивної підготовки єдиноборців / І. Є. Кацнельсон, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1995. – С. 43–52.
66. Кіблицький Р. В. Морально-ціннісні орієнтації хортингіста / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 274–288.
67. Кукушкін К. М. Складові здорового способу життя людини, яка займається хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 88–106.
68. Куцкір М. С. Принципи виховання системних вольових якостей спортсменів хортингу / М. С. Куцкір, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 108–126.
69. Лисенко І. П. Формування вольових рис характеру юного спортсмена засобами бойового мистецтва / І. П. Лисенко, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 45–48.
70. Листопад В. С. Військово-патріотичне виховання у спортивних єдиноборствах / В. С. Листопад, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1995. – С. 53–70.
71. Лохманов С. С. Захвати в єдиноборствах / С. С. Лохманов, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 60–77.
72. Мартиненко М. Д. Психологічні настанови спеціалізації бойового мистецтва / М. Д. Мартиненко, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 70–73.
73. Мастерук Д. А. Поняття базової техніки бойового мистецтва / Д. А. Мастерук, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр.

наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 62–65.

74. Митрофанов О. С. Методика розвитку сили та швидкісно-силових здібностей хортингістів / О. С. Митрофанов, Е. А. Єрмоєнко, С. В. П'ятіков // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 245–261.

75. Мірчев Д. В. Реалізація навчальних завдань спортсменів хортингу / Д. В. Мірчев, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 129–143.

76. Нетребко О. В. Режим раціонального харчування спортсмена-єдиноборця / О. В. Нетребко, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 38–41.

77. Одарич П. А. Залучення школярів до здорового способу життя засобами бойового мистецтва / П. А. Одарич, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 50–53.

78. Одновол С. О. Медико-фізіологічні чинники оздоровчої рухової активності хортингістів / С. О. Одновол, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 107–126.

79. Пеньков Ю. М. Поведінкові звички і психофізична саморегуляція спортсмена хортингу / Ю. М. Пеньков, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 108–128.

80. Плеханов В. В. Розвиток спритності у спортсменів хортингу / В. В. Плеханов, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бєх І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 127–148.

81. Плиска В. І. Фізичні навантаження в системі бойових мистецтв / В. І. Плиска, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 39–51.

82. П'ятіков С. В. Український хортинг як засіб освоєння системи національно-патріотичних цінностей / С. В. П'ятіков, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 36–52.

83. Рибалко В. Б. Основи безпеки життєдіяльності спортсменів хортингу / В. Б. Рибалко, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бєх І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 47–67.

84. Семигал О. М. Оцінка фізичного стану та нормування навантаження спортсменів хортингу / О. М. Семигал, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бєх І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 186–202.

85. Сікан В. Ю. Технології здоров'язбереження у методиці хортингу / В. Ю. Сікан, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бєх І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 284–301.

86. Степанюк А. В. Планування та організація навчально-виховного процесу з хортингу / А. В. Степанюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бєх І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 325–338.

87. Трошин І. Л. Військово-спортивна підготовка школярів, які займаються бойовими мистецтвами / І. Л. Трошин, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 138–154.

88. Удовенко В. Р. Організація діяльності дітей у спортивній секції з бойового мистецтва / В. Р. Удовенко, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 5–8.

89. Федорчук С. Я. Фізичне самовдосконалення учнів засобами бойових мистецтв / С. Я. Федорчук, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 150–159.

90. Хоменко К. М. Виховання фізичної культури студентів засобами спортивних єдиноборств / К. М. Хоменко, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 80–90.

91. Цимбал В. О. Бойове мистецтво українців як продукт історичних умов розвитку суспільства / В. О. Цимбал, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 13–16.

92. Черненко В. С. Витоки і подальший розвиток бойового мистецтва в Україні / В. С. Черненко, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 21–24.

93. Шевчук В. С. Оздоровча дихальна гімнастика хортингу для дітей / В. С. Шевчук, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 149–169.

94. Шило О. М. Фізичне і морально-психологічне становлення особистості засобами хортингу / О. М. Шило, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 127–140.

95. Шишко А. П. Формування інтересу учнів до занять хортингом / А. П. Шишко, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 144–157.

96. Шукалюк Ю. С. Зміст програми занять з хортингу для підлітків 12–13 років / Ю. С. Шукалюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 290–309.

97. Шульга А. В. Програма занять з хортингу для юних спортсменів 8–9 років / А. В. Шульга, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 254–271.

98. Щербаков В. С. Патріотичне виховання спортсмена-єдиноборця / В. С. Щербаков, Е. А. Єрмоєнко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 36–47.

99. Юрченко С. Д. Форми і види занять фізичною культурою / С. Д. Юрченко, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 22–25.

Yeromenko E. A.

Horting is a combat culture of Ukraine

Abstract. *This scientific article identifies the main aspects of horting as a martial culture of Ukraine, the philosophy of the national sport of Ukraine horting, substantiates the factors of personality education of horting athletes of different ages, social status, abilities and sporting achievements. On the basis of philosophical principles the list of the values of the person brought up in the course of employment is given. The state of spiritual culture and morals of society, both in the world and in Ukraine, also affects the process of education of athletes, the results of their physical and psychological training. The education of students in the system of horting is carried out in the context of civic and universal culture, covers the entire training and educational process, is based on the freedom to choose the purpose of life and combines the interests of the individual, society and state. Philosophical guidelines include the involvement of horting athletes in various forms of creative and socially useful activities, including: cognitive, health, labor, artistic and aesthetic, sports, advocacy, games, cultural, recreational, environmental, organized during leisure hours, ie in extracurricular and extracurricular activities. time. The purpose of the main philosophical guidelines of education in horting is to create a holistic model of the educational system based on civic and universal values as a guide for designing models of educational systems in educational institutions of Ukraine. The philosophical basis of horting as a means of educating the individual in the process of systematic training of athletes of all ages is determined.*

Key words: *military culture of Ukraine, horting, philosophy of horting, educational potential, philosophical basis, training.*

Наукове видання

ПЕДАГОГІКА ХОРТИНГУ

(українською, російською та англійською мовами)

Збірник наукових праць

Засновано в 2009 р.

*Літературний редактор Ю. Г. Морозов
Англомовний редактор О. О. Бережний
Технічний редактор Ю. С. Стіпон
Дизайн обкладинки Ю. О. Ліщук*

*Відповідальний секретар збірника,
науковий редактор
і комп'ютерна верстка О. М. Гречаний*

Підписано до друку 11.12.2012 р.
Формат 84x108/16
Умов. друк. арк. 30,77

Папір офсетний
Друк офсетний
Гарнітура Times

Зам. № 0172
Наклад 300 пр.

Видавець – Паливода Алла Володимирівна
03061, м. Київ, пр-т Відрадний, 95/Е; тел./факс (044) 351-21-91
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції (серія ДК № 283 від 18.12.2000 р.)

Віддруковано в друкарні ФОП ПАЛИВОДА А. В.
03061, м. Київ, пр-т Відрадний, 95/Е; тел./факс (044) 351-21-90